

JELENTÉS KERESZTES-FISCHER FERENC M. KIR. BELÜGYMINISZTERNEK *)

Tárgy: Szatmár vármegyei éhségnyhító tevékenység.

Hiv. szám: 124.195/1939.
IX.Nagyméltóságú
M. Kir. Belügyminiszter Úr!A pénzügyminiszter úrnak 65.069/1939. sz. Nagyméltóságodhoz
I.a. fő
intézett átiratára van szerencsém az alábbiakat jelenteni.

A "Vármegyei Közföldi Szövetkezet Mátészalka" azt a szociális munkát végzi, amit a közigazgatási hatóságok végeztek eddig. Mégis azzal a különbséggel, hogy a szociális feladatok megoldásának az egyedül lehetséges formáját, a gazdasági alapon való megoldást választotta. Az országosan kifogásolt társadalmi ártalmakat szövetkezet formájában küszöböli ki. Ma már a hivatalos közigazgatási szervek mindazokkal együtt, akik a hivatásadalom helyes kialakulásával foglalkoznak, nemcsak károsnak, hanem a nemzet szempontjából veszedelmesnek tartják a karitatív segélyezést, mellyel eddig a nagy panaszokat tartják a karitátus szüntetni. A karitatív segélyezés nagy megterhelést jelent állami és közigazgatási háztartási szempontból, anélkül, hogy a pillanatnyi narcotikumon túl helyzetjavítást eredményezne.

A karitatív segélyként, éhségnyhító cím alatt kiadott pénzek felhasználásából megmaradt ellenérték - egyes helyektől eltekintve - optimista számítás szerint, jó esetben 10 százaléknyi munkaeredményel gazdagította a közt.

Természetesen ebből ki kell venni a városokban végrehajtott munkát. A kompakt egységek, a társadalmi feszítő erő, a törvénytörések és képviselőtestületek nagyobb mozgékonyasága lehetővé tették, hogy a nemzeti ajándékként előállított - s részben az állam hozzájárulásából, részben e célra engedélyezett különadók és társadalmi adakozás - bevételeit a városfejlesztés céljaira használhassák fel. Ennek a következményeképpen jelentkezik a városrendezések végrehajtása, vízvezetékek, csatornák kiépítése, utak, terek rendezése stb. Megyei viszonylatban azonban ezek a munkák ilyen ellenértéket és maradandóságot nem is hozhattak, mert a községekben az éhségsegély ellenszolgáltatás

*) Az eredeti jelentés másolata. Pécs, 1939.

tas nem biztosított olyan kompakt munkaerőt, amivel nagyobb számban éhségrendezéseket végrehajthattak volna.

Ezenkívül volt az éhségnyhítókkal kapcsolatosan előállított munka közérdekű felhasználásának egy másik akadálya, mely abban jelentkezett, hogy az éhségsegélyért adott összeg anyagbeszerzésekre nem volt felhasználható. A községeknek Nagyméltóságod által igen jól ismert helyzete pedig lehetővé tette, hogy anyagot szerezzenek be. Még azokban a községekben is, ahol a községekben meg lett volna a hajlandóság és gazdasági erő arra, hogy a költségvetés keretében e célra a szükséges összeget beállítsák, a miniszterközi bizottság ezt kérelmelhetetlen szigorúsággal törölte.

Előállított az a fonák helyzet, hogy a községeknek munka-bérekre megvont a fedezete, produktív munkát azonban anyag és szerszám hiánya miatt nem végezhettek, így a súlyos áldozatok árán előteremtett összeg földkaparásba, illetőleg sárba került. Vármegyeikben történtek számottevő útépítések, a szükséges anyagot a közúti alap adta. Ezt a felhasználást a belügyminisztérium kifogásolta. Ilyen körülmények között nem is lehet arra gondolni, hogy az éhségnyhító tevékenység a karitatív jellegét elveszítse, mert hiszen a munka-ellenszolgáltatás legnagyobb része tessék-lássék formában valósult meg, és úgy a község, mint az érdekeltek támogatott tisztában volt azzal, hogy látszat, inkább munkakészség igazolásának nevezhető tevékenységet kell mutatnia, mert komoly munkát végeztenni vele nem tudnak. Ennek asszisztenciával demoralizálódott a falusi proletariátus, és kontrasztként hangzik, de valójában mégis úgy néz ki, hogy a közigazgatás asszisztenciájával megkövesítették a helyzetet, mert hiszen e mellett a rendszer mellett mégcsak kilátás sem volt arra, hogy intézményes segítség révén szisztematikus szociális gazdasági igazgatással az eseteket ebből a halmazállapotból kiemeljék, és őket az adófizetők sorába emeljék.

A falusi lakosság helyzetének megjavítása teljesen kilátástalanná vált. Dacára annak, hogy időközben voltak jó termések és az értékesítés terén is javulás következett be, a támogatásra szorulóknak száma nem apadt, és évről évre meg kellett a kormányzatnak ismételnie az éhségnyhító akciót. Ezek a tények azt igazolják, hogy az alkalmazott rendszerben hiba van. Az éhség fogalmából következik, hogy az nem állandó gazdasági és társadalmi jelenség, hanem valami előre nem látott elemi átmeneti állapot, amely rendkívüli áldozatkészség igénybevételével véglegesen, rövid idő alatt rendezendő, mert különben felváltja a legsúlyosabb társadalmi betegség: a pauperizmus.

Az éhség az összeomlás óta megvan, 1922-ben kezdeményezett segélyakcióival vette kezdetét és több-kevesebb terjedelmű napjainkban is még mindig a segítőakciók igénybevételével átmenetileg odázódik e társadalmi probléma strukturális megoldása.

vekedett. A helyzet akut, tehát csak a társadalom strukturális átrendezése és az ehhez kapcsolódó gazdasági intézkedések hozhatják nyugvóponttra a társadalmi kérdéseket. Ezek nélkül a társadalom forrongása a föld alatt tovább terjed. A parasztság elégedetlen helyzetével, és adott alkalommal minden szélsőséges irányzathoz készségesen csatlakozni fog csak azért, mert attól helyzete strukturális megjavítását reméli.

Nagyméltóságodnak a Szatmár Vármegyei Közzjóléti Szövetséget elindulása előtt, mikor megbízásából a Szatmár vármegyei adatfelvételezéseket elvégeztük, több ízben tettem előterjesztést és részletesen rámutattam arra, hogy itt csak a gazdasági helyzet fokozatos feljavításával lehet biztosítani az eredményt. Első előterjesztésemben kimutattam azt a szükségletet, amely mint minimum szükséges ahhoz, hogy Szatmár vármegyében a munka meginduljon. Az összegnek egyszeri kiutalása elé a kormányzat részéről nehézségek gördültek, és azért következő előterjesztésemben azt kértem, hogy ha már nincs a kormányzat abban a helyzetben, hogy ezt az összeget a Szatmár vármegyei közgazgatás rendelkezésére bocsássa, mert akkor az volt az indok, hogy ilyen nagy összeget a kormányzat egy vármegye részére nem engedélyezhet bizonyos következmények nélkül, akkor kértem, hogy ezt az összeget egy megalakítandó szövetséget részére részben forgóttóke, részben részjegyzések formájában bocsássa rendelkezésre.

Részletesen rámutattam arra, hogy a közgazgatás útján juttatott támogatást a lakosság nem tekinti olyannak, amiért komoly ellenszolgáltatást volna köteles adni, vagy amit vissza kell fizetni, hanem a közgazgatástól, államtól jogként kijáró "liebesgabett", karitatív segítyezést lát benne. Különben is a közgazgatást a formalizmus megköti. A bürokrácia lehetetlenné teszi számára, hogy szabadon, előzetes határozatoktól függetlenül végezzen a szükséghez képest gazdasági tevékenységet. Szükség volt tehát arra, hogy a közgazgatás a bürokratikus formától függetlenül a kereskedelmi szokásoknak megfelelően főképpen gazdasági alapokra helyezze munkáját, és ilyen módon változtassa meg a közgazgatási ingyenyhító tevékenységgel elrontott közfelfogást. Kellott tehát egy szerv, mely a közgazgatás társadalomépítő feladatát átvegye úgy, hogy mentesüljön annak béklyóitól. Erre csak egy forma volt alkalmas, a közgazgatásból kisarjadt és annak szociálgazdasági feladatkörét ellátó altruista szövetséget.

Röviden talán úgy jelölhetném meg a szükségletet, hogy a közgazgatás keretében alakult Szövetséget hitelt nyújt minden fontos és arra rászoruló egyének azért, hogy gazdaságilag megérsődjék, a gazdasági elesettségből kikerüljön és önálló egyszisztenciává alakuljon. Az aztán részletkérdés, hogy ez a hitel készpénz, vagy pedig állat és egyéb anyajuttatás formájában kerül a támogatásra szorulóhoz. Miután a támogatás természetesen kizárja azt, hogy tömegesen azonos juttatások révén kerüljenek ki a gazdasági elesettségből, egész természetes, hogy a juttatásnak az egyéni szükségletekhez kell igazodni. Ott,

legnagyobb fokával kezdeni az elesettségből való kiemelést, mert ha az elesett nem rendelkezik a szükséges erkölcsi és ismeretbeli kellékekkel, a segítségnek az ismeretek nyújtásával és helyes gazdálkodásra való tanítással párhuzamosan kell haladnia. Sokéves tapasztalat igazolja, hogy az elesettségből csak fokozatosan lehet az egyéneket a jobb gazdasági körülmények közé helyezni, mert ehhez lelkiileg idomulni kell, különben érvényesül az "ebül jött vagyon - ebül megy" nálunk különösen kedvelt felfogása. Ha tehát a megtett intézkedések során nem érvényesül az igazi népgondozás is, akkor a juttatásokkal nem lehetne nagyobb eredményt elérni, mint amit a szépen elképzelt, de rosszul végrehajtott O.F.B. útján juttatott ház-telkések gazdánálása helyzete mutat. Azaz a juttatott javak helytelen felhasználása még mélyebb nyomorúságba süllyeszti őket, mint amilyenben azelőtt voltak.

A Szövetségetet kereskedelmi formája hozza abba a helyzetbe, hogy megszabhassa azokat a feltételeket, amelyeket az egyes juttatások helyes felhasználásával kapcsolatosan szükségesnek és jónak lát. A Szövetséget egyúttal a közgazgatásnak a szociálgazdasági igazgatási részét a gazdasági juttatások révén elvégzi, tehát közgazgatási feladatkört lát el. Vezetése is a közgazgatás vezetőinek kezében van, tehát mint igen fontos eszközt felhasználhat. A közgazgatásnak az a feladata, hogy a juttatások során a Szövetséget részéről előírt feltételek betartását ellenőrizze, ill. azoknak betartásával, közgazgatási hatalmával a juttatottat a feltételek betartására szorítsa. Így egészül ki a közgazgatás munkája a szociálgazdasági munkát végző Szövetséget munkájával.

A részletek jelentése előtt ki kell hangsúlyoznom, hogy a szociális problémák megoldása nem tartozik az egyszerű feladatok közé két okból. Először, mert az egyéneknél jelentkező szükségletekhez kell igazodni, másodsor, mert nem szabad többet adni, mint amennyit a juttatott felvevőképessége megír. A társadalmi felemelés fokként történhet, és ez a fokozat az egyik részről jelentkezik egy libatörzsben, a másiknál egy felbúgatótt kocában, a harmadiknál jelentkezik sülködben, de olyan esetek is előfordulnak, mikor a talpraállításhoz a rendelkezésre álló eszközök közül többfelét is igénybe kell venni. Akinek a felvevőképessége a házig terjed, annál lehetséges a juttatásoknak több ága is. Esetleg megírja az olcsóbbfajta tehenet, de minden körülmények között nyugodtan el lehet nála helyezni a sertést és a baromfit is.

A legminimálisabb és a legprimitívebb juttatás a kecske, amelynek az eltartása a legprimitívebb körülmények között is biztosított és lehetséges. Már a libatenyésztéshez és tartáshoz nagyobb felszerelés szükséges, mert rendelkeznie kell valamelyes állal és kis élelmezési készlettel. Bár a liba is megtalálja táplálékának nagy részét a tarlón és az árok partján, mégis az eredményes tartáshoz takarmányozásra is szükség van. A takarmányozás a gazdaságilag magasabbrendű állategyedeknél magasabb gazdasági felkészültséget igényel. Aki a gazdasági fel-

nubizonyosságot tett, annál a magasabb juttatás egészen természetesen és indokolt. A Szövetkezet tehát ezeket a szempontokat mindig szem előtt tarthatja és tartja, s miután a szabad mozgás lehetőségége megvan, a juttatásokat az adott körülmények között gyorsan és, a szükségletekhez leginkább igazodóan teljesíteni is tudja.

A Szövetkezet eddig elvégzett részletes munkája:

Az eddig elért eredmények a várakozásnak megfelelőek. Kétségtelen, hogy több állatjuttatást is végre lehetett volna hajtani, ennek azonban útját állotta az a körülmény, hogy az eladások terén nem volt megfelelő állatkínálat, korcs állatot a Szövetkezet célkitűzése miatt nem szereztetett be, mert az állatminőség feljavítása is feladat volt; másfelől a Tiszántúlon fellépett száj- és körömfájás és végül, de nem utolsósorban az a körülmény, hogy a juttatásokat előtte az igényeket próbára kellett tenni, nehogy a Szövetkezetnek a szemére vessék az indoklatlan, a könnyelmű kihelyezéseket. A katonák bevonulásakor is volt olyan eset, mikor a bevonult felesége vissza akarta adni a kocát, s csak nagy rábeszéléssel tartotta meg. A Szövetkezetnek a kihelyezett juttatások biztosítását márcsak a jó példaadás kedvéért és az elvek leszögezése szempontjából is biztosítani kellett.

Az egyes juttatásokról és az ehhez kapcsolódó szociális és gazdasági hatásról az alábbiak adnak képet.

A legprimitívebb juttatás a kecske. Egy kecske ára általában 25-30 pengőt tesz ki. A kecskejuttatás ellenértéke fejében a tulajdonosnak 25-30 pengő értéket kell a Szövetkezetnek visszaszolgáltatnia. A juttatott ezt a 25-30 pengőt 2 esztendő alatt törleszti le, mégpedig úgy, hogy ivarérett korban visszaszolgáltat két jérkegidát. Egy ilyen ivarérett korban a forgalmi árban 15-17 pengős árban lehet beszerezni. A juttatott a bakgidával szabadon rendelkezik, azt levághatja, eladhatja, szóval saját rendelkezésére használhatja. Minthogy általában minden második esztendőben két gidát szokott egy-egy kecske eladni, a két jérkegidának beszolgáltatása számára nehézséget nem okoz. A Szövetkezetnek beszolgáltatott gidát a Szövetkezet nem olyan következő családnak adja ki, ahol ez a támogatás indokolt. Ez idő szerint 175 db tejelő anyakecske-juttatás történt. A fellépett száj- és körömfájás miatt a nagy közkeveltségnek örvendő kecskejuttatásokat egy ideig szüneteltetni kell.

Tekintettel a juttatandók nagy számára, a kecskejuttatásra még fokozott mértékben szükség lesz. A beszolgáltatott kecskék a befedeztetés után könnyen elhelyezhetők. Tehát hosszú ideig a Szövetkezetnek a kecskék beszerzésére és a kecskék árnak letörlesztése révén előállított szaporulatra szüksége lesz. A kiosztott kecskék a juttatottak számára megfelelő mennyiségű tejet biztosítanak, így a Szövetkezet működése révén súlyos táplálkozási hiány nyer kiűzést, amit eddig vagy nem tudott pótolni, vagy pedig abból a kevés keresetből - melyet a helyi

viszonyok biztosítani tudtak - volt kénytelen fedezni.

A kecskejuttatás abból a szempontból is nagyjelentőségű, hogy a kecske eltartására a juttatottak összegyűjtik a gázt, és legeltetik azokat a részeket, amelyek különben gazdasági kihasználásra nem kerültek volna (csalán, akáclevél stb.). A kecske, végeredményben mint gazdasági erőforrás megadja az első impulzust a juttatottak arra, hogy további szerzést kezdjen nyezzen. A kecske a juttatott szempontjából érték, mert ha eladja, pénzt kap érte, még abban az esetben is, ha az, mint válogott állat a mézárósok útján kerül fogyasztásra. De a kecske tulajdonos a bakgida értékesítésével, levágásával és fogyasztásával is előnyhöz jut. Az előregedett kecskéjét pótolni köteles, mert legfeljebb 3 évig az elidegenítési tilalom fennáll.

A gazdaságilag vagy pénzügyileg átszámított kecske hozadéka azt mutatja, hogy egy kecske napi két liter tej hozadékát figyelembe véve és a kecsketejnek általában literenkénti 10 filléres ára mellett havonként a kecske 6 pengőt jövedelmez a szaporulattól eltekintve, ami 9 hónapi tejelési időtartamra átszámítva 54 pengőt jelent a tulajdonosnak. A legelő- és pásztorbér leszámítása után, ami kecskénként maximum 6 pengő, 48 pengő tiszta hozama van a kecskének, amely összeg, ha figyelembe vesszük a kecskejuttatásban részesülő év kereseti viszonyait, amely ritkán haladja meg az évi 250 P-t, az évi kereseti viszonyainak közel 1/6 részét teszi ki. Ezzel az 1/6-dal tehát a Szövetkezet az életstandardját megjavította. Ez tehát a legprimitívebb és legegyszerűbb juttatás.

A másik juttatási ág a liba. A libatenyésztésnek Szatmár vármegyében minden előfeltétele megvan. Kitűnő libalegelők és a formájában rendelkezésre áll - a libatenyésztésnek előfeltételeit biztosítja.

A liba a Szövetkezet szempontjából mint juttatás a következő gazdasági erőt képviseli. A libajuttatásban részesítettnek rendelkeznie kell a takarmány egy részével. A libát a Szövetkezet libacsirke formájában tavasszal adja ki feles társra. Egy libacsirke 1,00-1,10 pengő, maximum 1,20 pengős árban kerül beszerzésre. Egy juttatottnak 16-20 - lehetőleg páros számban - libacsirkét osztanak ki. A libáknak tartása tavasszal, nyáron, vagyis őszig alig kerül pénzbe, mert tarlón és a vizeken könnyen eltartható. Kiskorában felaprózott csalán képezi táplálékának nagy részét, ami gyomot képez, és bárki összeszedheti. Ez az egyébként mezőgazdasági szempontból értéket nem jelentő növény a libák táplálása és növelése révén bevontul a vagyont képező növények sorába. Ősszel a már felnövekedett libacsirkék felét adják vissza a Szövetkezetnek, azonkívül a második és harmadik tépésből összesen libánként 10 dkg tojást szolgáltat be a neki megmaradt libából.

A Szövetkezet számáraiban a libaakció a következőképpen szerepel. Egy 20-as libaegység kiosztása belekerül maximum 24 pengőbe. Ebből 10 libát ősszel visszaszolgáltat, amelynek

Piaci értéke 2,50 F maximális egységárral számítva már a befektetett 24 pengőt visszatéríti. Minthogy a Szövetkezetenek az elhullási kockázatot vállalnia kell, ennek biztosítására szolgál a libánként beszolgáltatott 10 dkg toll. Tehát összesen beszolgáltat a 20 db liba után 2 kg tépelt tollat.

A takarmányozás legnagyobb része nem kerül pénzbe, a liba tartásához a szükséges egyéb szemtakarmány pedig, amit dara vagy korpá formájában ad, kikerül az ocsuból. Tehát a piacon értékesíthető takarmányt a liba tartásával kapcsolatban neki saját háztartásából elvonnai nem kell. Magmaradt 10 libája és -miután minden liba háromszor téphető - két teljes tépés tolla, ami az egész tolltermelésnek kétharmadát jelenti, mert egyharmadát beadja a Szövetkezetenek. Ő tehát gazdagodik 10 libával és minden libának 20-20 dkg tolltermésével, ami 10 libára számítva 2 kg. Ezenkívül megtépi azokat a libákat is, amelyeket összesen a Szövetkezetenek visszaszolgáltat, tehát még további 2 kg tolltermésből származó jövedelme van. Ha most ennek piaci értékét számíttjuk ki, egy liba 2,50 pengős egységárát véve alapul, a Szövetkezet révén hozzájut 25 pengős értékhez, ezenkívül 4 kg tollhoz, amit ugyancsak 25 pengővel lehet értékesíteni, tehát a Szövetkezet révén kiadott libák a bevételében 50 pengős évi értékfeletti biztositanak.

A libáknak csak a gyengébb részét értékesítik, megmarad a szaporításra szánt törzs, ami a következő évben teljes hozadékával a juttatott jövedelmét képezi. Az első esztendőben értékesített liba és toll mintegy 30 pengőt kitevő bevételt jelent számára. A következő évben, ha csak egy libatörzset hagy meg, amely 4 tojót és egy gúnárt jelent, és tojónként minimum 10 szaporulatot véve alapul, a következő esztendőben 40-es libacsapat tulajdonosává válik, és a következő évben ennek a 40 libának a jövedelme 30 dkg tépési tolli eredményt számítva 12 kg tollat eredményez és a fél libacsapat értékesítése 50 pengős bevételt, a tollbevételrel együtt 122 pengő jövedelmelethez juttatja a Szövetkezet a tulajdonost. A 122 pengős jövedelem pedig majdnem egyharmadát teszi ki még a rendesebb jövedelmű itteni mezőgazdasági munkás keresetének is.

A beszolgáltatott libákat a Szövetkezet az előbb említett libatörzsek szerint továbbszaporítás céljából egy arra érdeemes családnak adja át, tehát az a család a következő évben egy 40 libafalkából álló bevételrel számol, amiből a Szövetkezetnek a ténylegesen átadott értéket és a kiadott libák száma után számított 10-10 dkg tépelt tollat szolgáltatja be. A szaporításra nem alkalmas anyagot pedig kiadja tömésre, és mint tömött libát hozza forgalomba. A Szövetkezet vállalja az elhullási rizikót, amelyet bőségesen fedez a beszolgáltatott tollértéke. A szükséges védőoltások mellett az elhullási rizikót iparkodik a Szövetkezet a minimumra csökkenteni. Az értékesítést a Szövetkezet végzi.

Pénzforgalom szempontjából a libaakció a leggyorsabb menetű, mert a beszolgáltatott tollért pénzt kap, valamint a felhizlalt libáért is rövid időn belül visszakapja a pénzt. A

Szövetkezet eddig kiosztott 1033 db libacsirkét 72 családnak. Az 1033-ból elhullott 27 db, mely mint elhullási százalék alig jön figyelembe. Ennek a gazdasági eredménye az ősz folyamán, november végén, mint visszatérő pénz a hasznával együtt jelentkezik.

Ezzel kapcsolatban be kell számolni a naposcsibe-juttatásról. 295 család között 6000 db naposcsibét osztott szét a Szövetkezet 10 filléres egységáron. A csibét a családok nevelték fel, és ők értékesítették. A 10 filléres egységárakat a Szövetkezetenek máris visszatérítették. Ez az akció a 295 családnak minimum 6000 pengőt jelentett a 600 pengős kiadással szemben. A naposcsibe tehát a Szövetkezet szempontjából semmi különösebb adminisztráció, sem különösebb rizikó vállalását nem jelentette.

A juttatások között magasabb fokon a sertésjuttatás áll. A sertésjuttatás 2 részre tagozódik: egyik rész a felbúgatott, tisztavérben tenyésztett kocák juttatását tartalmazza. A másik rész a süldőjuttatás, amely szintén tisztavérben tenyésztett sertésállományt hoz a vármegyébe. A sertésjuttatásban azok a támogatásra szoruló harmados és más szegődményes mezőgazdasági munkások részesülnek, akiknél a sertésnek szükséges takarmány biztositottnak látszik. Nem kell külön kihangsúlyozni, hogy a sertés a mezőgazdasági lakosság körében komoly, fontos gazdasági alapanyag. A szaporulata, hizlalása a gazdasági megerősödés zett anyag, takarmány belterjes felhasználására ad módot és lehetőséget.

A felbúgatott koca jelenti a Szövetkezet szempontjából a nagyobb gondot, mégpedig azért, mert beszerzése nagyobb tökélet igényel, azonkívül gondozása több gazdasági berendezkedést és utánjárást tesz szükségessé, és végül, mert a felbúgatás következmenyei, tehát a szaporulat ismeretlen tényező. A Szövetkezet éppen nagyobb erejénél fogva az utóbbi nehézséget át tudja hidalni. A felbúgatott kocáknál a nagyobb szerepet a faj tisztasága tölti be, mert a vármegyében időnként folyamán az állatállomány elkorcsosodott. Tehát nemzetgazdasági erőtényezőként szerepel a tenyésztés szintjének emelésével, tehát úgy értékesítés, mint hozam szempontjából külön figyelmet érdemel.

A sertésjuttatásnál a sertésvész elleni oltásra való rávezetés is mint gazdasági cél, egyik feladat. A lakosság az oltásnak nem hisz, viszont a védőoltással ellátott állatállomány szétosztása sertésvész esetén is szemmel láthatólag bizonyítottakat szolgáltat a védőoltások mellett, tehát az elhullásokban jelentkező kár megelőzése mint a nemzeti vagyon kímélése szerepel a Szövetkezet munkájában.

A felbúgatott kocák törlesztése a következőképpen történnik. A juttatott köteles a szaporulat egynegyedét 3 esztendőn keresztül a Szövetkezetenek 3 hónapos korában beszolgáltatni. A szaporulat egynegyede 3 esztendőn keresztül számban kifejezve egy szaporulatot 6-os átlaggal véve - 7-8 malac beszolgáltata-

tását jelenti. A szaporulat háromnegyedével szabadon rendelkez-
zük. A malacoknak a felnevelése és felhizlalása vagy további
szaporítása a gazda szempontjából 3 esztendő alatt egyet jelent
a gazda talpraállításával. Számszerűleg a kocajuttatás a követ-
kező képet mutatja. Egy süldőkoca beszerzése - csak fiatal,
felbúgatót süldőkoca kerül kiosztásra - 70-75 pengőbe kerül.
Az első szaporulata 4-6-ra tehető. 3 éven keresztül 5 fiatal-
tást számolva 6-os átlag malacoztatással 30 malacnak az egyne-
gyedét szolgáltatja be, ami 7-8 malacot jelent a Szövetkezet-
nek. A juttatottnak ez alatt az idő alatt megmaradt 20-22 db. A
választott malac értéke 14-18 pengő, 8 malacnak a beszolgáltal-
tása 80-100 pengő bevétel jelent a Szövetkezetnek. A Szövetke-
zet tehát 3 esztendő alatt a befektetett tőkét és azonkívül a
kamatokat visszakapja anélkül, hogy a juttatott különösebben
megterheljétek. Még ha e számításból 20 %-nyi esetlegesen vesz-
teségi lehetőség levonásba is jön, a megmaradt rész bőséges le-
hetőséget nyújt a juttatott megerősödésére.

Az eddigi gyakorlat szerint egyénileg hozzájuthatott
hellyel-közzel egy felbúgatót kocához, ott azonban a szaporu-
latnak a felét volt köteles a juttatónak visszaadni.

A koca ivarképessége 3-5 esztendeig biztosított. Ilyen
körülmények között a malacszaporulat adja a juttatottnak a to-
vábbi gazdálkodáshoz a lehetőséget. 3 év alatt a kocán kívül 22
tagú szaporulattal rendelkezik, amelyből az arra alkalmas egye-
deket tovább szaporíthatja, és ha a szaporítani nem kívánt ál-
latanyagot az általa megtermelt részes kukoricával felneveli,
hizlalja, vagy pedig süldőként értékesíti, a 3 év alatt elért
gazdasági eredmény meghaladja az egyébként 3 év alatt napszám-
ból megkeresett keresményét. Így tehát a kocajuttatással a tá-
mogatót 3 esztendő alatt jövedelmét megkétszerezi, és azonkí-
vül a sertésekben egy olyan forgótőkéhez jut, amivel az egyéb
jelentkező hiányait: ruhát, adót stb. fedezni tudja.

A süldőjuttatás számítási alapja a következő. A süldőket
páros számban kapják a juttatottak aszerint, hogy milyen takar-
mány mennyiséggel rendelkeznek. A kiosztásnál lehetőség szerint
egy kocát és egy ártányt ad a Szövetkezet. Miután a süldőknél
kizárólag csak a koca beszerzése nem volna gazdaságos, és meg-
felelő anyag nem áll rendelkezésre, addig míg ezt a hiányt át
lehet hidalni, feles arányban eszközözi a Szövetkezet a beszer-
zést. A kiosztás április-május hónapokban történik, mikor az
élelmezésük nagyobb részét a legelőn megtalálhatják. Egy süldő-
pár beszerzése pénzben 40-50 P körüli összeget vesz igénybe.
Ezen beszerzési ár a piaci forgalmi ár szerint csökken vagy
emelkedik, de körülbelül ez az átlag alakul ki a gyakorlatban.
A juttatott a sertéseket gondozza, neveli fél évig. Ez alatt az
idő alatt a két süldő vásárlási súlyát megkétszerezi. A Szövet-
kezet lehetőleg a kocát hagyja meg részére, amit a juttatott
felbúgatót és továbbszaporít. A szaporítás során ugyanazt az
eredményt éri el a következő esztendőben, mint amit a felbúga-
tótt kocáknál vázolt kép mutat. Ez idő szerint 1266 koca és
süldő 710 családnál tölti be a gazdasági megerősödésnek ezt az
útját.

A szolgáltatott suldokat a Szövetkezet felhizlalásra tovább-
adja feles alapon.

Pénzügyi vonatkozásban tehát a sertésjuttatások a Szö-
vetkezet szempontjából is teljes biztosítékot nyújtanak. A vé-
dőültségekkel ellátott sertések elhullási %-a igen kicsi. A ser-
tésjuttatások során befektetett tőke nagyobb részben már az első
évben megtérül a süldőjuttatásokkal, a kocajuttatások során pe-
dig három esztendő alatt teljes mértékben kamataival együtt
kézspénzben kapja vissza a Szövetkezet a befektetett tőkét. A
juttatások közül a sertésjuttatás ezidőszereint a legrentábilis-
sabb, különösen a kocajuttatás. Szociális és gazdasági szem-
pontból jelentősége még ezt a rentabilitást is messze felülha-
ladja, mert jó állatállományt biztosít, és azonkívül a részes
munkával megszerzett terményeknek a legjobb áron való értékesí-
tésén kívül a táplálkozás feljavítását biztosítja. A sertésjut-
tatásoknak pillanatnyilag útját állja a fellépett száj- és kö-
römfájás. A kocajuttatásoknak első visszasszolgáltatása július
végén megkezdődik.

A juttatások során azoknak az arra szorulóknak, akik ta-
karmányt tudnak szerezni, és megfelelő gazdasági épületekkel
rendelkeznek, tehenet juttat a Szövetkezet. Ez ismét két irá-
nyú, éspedig az általánosabb juttatások során az olcsóbb fajta
tehenek beszerzéséhez juttatja hozzá a Szövetkezet a falusi la-
kosság arra rászoruló részét. A tehénvásárlás szakértő közbe-
jöttével történik, a Szövetkezet alkusza ki az árt és adja át
a tehenet. A tehéneknél 5 évesnél nem idősebb tejelő tehen meg-
vásárlására fektetik a súlyt. Abból az elgondolásból indulnak
ki, hogy a tehen minél hosszabb ideig töltsen be a gazdasági
rendeltetését. A tehen törlesztése évenként 9 hónapon át napi 2
liter tejjel történik. Ilyenformán a tehenet 3 esztendő alatt
törleszti le.

Pénzügyi számítása a következő. Egy tehen ára 200-220 P
között váltakozik. A tehen 9 hónapon át napi legalább 4 liter
tejet ad. Ha ez a tejhozam nincsen meg, a Szövetkezet nem veszi
meg a tehenet. A napi 4 literből 2 litert lead az állami tejak-
ciók céljaira. Amennyiben tejakció nincs, a Szövetkezet gondos-
kodik arról, hogy ez a 2 liter tej literenként 14 filléres
áron értékesüljön. Ez 9 hónapon keresztül 75,60 P törlesztést
eredményez. Ilyenformán három év alatt a tehen ára törlesztést
nyer.

Ha a Szövetkezet ezt a szociális gazdasági támogatást
sem adná, a juttatott soha tehenet nem vehetne, mert hiszen er-
re a célra a takarékpénztárak kölcsönt nem adnának. Ha adnak,
sem tudja a magas kamat mellett a törlesztést teljesíteni. Min-
dentől eltekintve, miután fedezete nincs, a takarékpénztárak
hitelt nem nyújtanak részére. Ha pedig magánúton szerzi meg a
kölcsönt, az önmagában hordozza az uzorát, tehát nem a gazda-
sági emelkedést, hanem a legsúlyosabb eladósodást vonná maga
után.

mutatja. A 75,60 P törlesztés mellett ugyanannyi értéke marad a háztartás részére, mert a napi 4 liter tejhozamnak csupán a felével törleszti a tehén árát. A másik felét felhasználja vagy értékesíti. Ezenkívül a tehén borja mint szaporulat a bevételét emeli. 75,60 P tejértékhez hozzászámítható 30-40 pengős borjú-érték, így 110-120 pengős bevételi többlet juttatja a gazda, ezenkívül mint tőke szerepel a vagyonaftalagában a tehén, amely a letörlesztés után teljes tejhozadékká válik, szaporulatával, valamint saját értékével a juttatott vagyonosodásának alapját képezi. A tehén szaporulata a 3. évben már szaporodásképes, ebben az esetben a régi tehén mellett az új tehén is betölti a vagyonosodás alapját, és a régi tehén eladásával hozzájut olyan pénzhez, amelyhez a Szövetkezet révén jutott.

A tehenjuttatások másik formája a törzskönyvezett hazai pirostarka tehenjuttatás, amely gazdaságilag erősebb egységek részére adható. A pirostarka tehén jobb gazdasági felszerelést, istállózást, nagyobb takarmánykészletet tesz szükségessé. Viszont ezzel szemben előnyei is nagyobbak. Nagyobb a húsmennyisége, gyorsabban fejlődik, és aránytalanul magasabb a tejhozama. Itt már a 9 hónapos tejelési időszakot véve alapul 1416 liter tejátlaggal kell számolni. A törlesztés napi 5 liter tejjel történik, amely évente 190 P-s törlesztést jelent, s miután három pirostarka, jóltejelő, törzskönyvezett tehén ára 500 P, három esztendő alatt az így beadott tejmennyiséggel az ár letörlesztése biztosítható. Azonban a pirostarka tehén csak olyanak adható, aki fejlettebb gazdasági berendezkedéssel rendelkezik. A pirostarka tehénhez juttatott előzőleg már tartott tehenet, s így ezt az olcsóbb fajta tehenét adta be a Szövetkezetnek, vagy pedig értékesítette, és a tehén árából 200 P betudódott a pirostarka tehén vételárába. Tehát ténylegesen csak a különbözetet törleszti, amely azt jelenti, hogy két esztendő alatt a legnevesebb tehén árát is letörlesztette. Ezzel szemben a napi 4 liter tejátlag helyett 16 liter tejátlaghoz jut, és a törlesztés után is legalább 10-12 liter értékesíthető a tejértékesítő szövetkezet útján.

A gazdasági előnyt ezen számítások után külön magyarázni felesleges. Itt még a juttatott részére biztosított gazdasági előnnyel a szaporulat nem is nyer megemlítést, holott köztudomású, hogy a törzskönyvezett tehének szaporulata aránytalanul magasabb összeggel értékesíthető, mint a nem törzskönyvezett szarvasmarha. Ez idő szerinti 63 pirostarka és 83 olcsó fajta másodosztályú tehén került kiosztásra.

A tehenjuttatások során a Szövetkezet foglalkozik azzal, hogy azokon a helyeken, ahol ennek előfeltételei megvannak, két tehenet, szekert és járomot adjon az arra érdemes falusi lakos részére. A gazdasági előny kézenfekvő, mert két tehén, szekér és járom birtokában vállalkozhat feles földet, ami úgy a törlesztés, mint a gazdasági megerősödés szempontjából határozottabban megsegítést jelent. Ennek viszont előfeltétele az, hogy az illetőnek legyen háza és gazdasági épülete, istállója és fészere. A számítások erre vonatkozóan a következőképpen alakulnak.

152

Két tehén ára 450 P, a szekér ára 200 P, a járomé 20 P, összesen 670 P. Még egyéb kellékekkel 700 P-t kell juttatni egy családnak részére. Ezzel az igával vállalkozhat 12 hold földet feles művelésre. A felesbe megművelt föld hozadéka búzába átszámítva, tehát a külterjes gazdálkodási eredményt véve alapul, kat. holdanként 6 q egységgel számítva 36 q búza értékű termény, amelyeknek 16 P-s egységárral vett értéke 576 P-t tesz ki. A takarmányozáshoz szükséges 176 P értéket, a vetőmag értékét kitevő 192 P-t, a törlesztésre 140 P-t leszámlítva, és hozzáadva a jövedelméhez napi 4 liter tejnek 10 filléres egységáron számított 9 hónapban át történt értékesítéséből előálló 108 P-t és a szaporulatból előállított két borjú értékét, 66 P-t, összesen 240 P évi tiszta jövedelemhez jut hozzá a család, amellyel azonban még vállalkozhat helyi fuvarra, amelyre mindig van alkalom. Az állatok értéke mint tőke áll rendelkezésére úgy, hogy törlesztés után a vagyonosodás előfeltételei biztosítottak látszanak. Ez a juttatás még nem vette kezdetét.

A juttatások során meg kell említeni a méhkaptár-juttatást. A vármegyében a méhészet eddig a legprimitívebb káros rendszerben történt. Évenként a méheket elpusztították, ha a mézhez akartak jutni. A Szövetkezet kiváló méhészeti szakember közbejöttével elkészítette a "Hunor" kaptárakat, amelyeket a primitív méhészettel foglalkozók részére ad ki. Egy kaptár ára műléppel együtt 38 P, amelyből a műlép értéke 16 P. Eltekintve attól, hogy a kaptárak előállítására háziipar keretében történik és mint ilyen, kitűnő munkaalkalmat ad. A kaptárhoz juttatott a kaptár árát törlesztheti méhrajjával, mézzel és viasszal.

A kaptárak gazdasági számítása a következő. A "Hunor" kaptárból évente 20-25 kg mézet lehet elvonni értékesítés céljából, akkor még a méhcsalád teletelése biztosított. Ezenkívül, ha a méhcsaládokat különösképpen gyengíteni nem akarják, egy rajjal évenként lehet emelni a kaptárak számát. Egy rajnak az ára szatmári viszonylatban 10-12 P-t tesz ki. 10 kaptár alapulvételével 80-90 filléres értékesítési ár mellett évenként 200 P jövedelmet lehet biztosítani. 10 kaptár kiadása esetén a Szövetkezet 380 P hitelt nyújt a méhészeknek. Ha a szaporuló rajjal törleszti a kaptárakat, három év alatt a rajok letörlesztik a kaptárak árát. Ez esetben a kaptártulajdonos a 10 kaptár méhével 200 P-s évi jövedelemtöbblet juttat, ami a napszámkereseténél 60-70 %-át teszi ki. Tehát, ha csak 10 kaptár van a birtokában, az eddigi keresetét a 10 kaptár mézhozama több mint felével megjavítja.

A Szövetkezet az átadott rajokkal a kaptárállományt növeli, és azokat olyanok részére adja ki, akik a méhészettel szerezett foglalkozásnak, és ilyenformán a mézfelhasználás előfeltételeit kihasználva a köz vagyonosodását segítik elő. A méhlegelőt kihasználása után a méheseket szaporítani nem lehet, ez esetben a törlesztés mézzel történik, amelynek értékesítése révén a Szövetkezet visszaszerzi a kaptárak árát.

A Szövetkezet takarékmagtárakat létesített. A meginduláskor 1220 q búzakészlete volt. A tavaszi időszakban, mikor

153

2-3 q-ás tételekben kölcsönként adta ki azzal, hogy az új terméskől ugyanazt a mennyiséget plusz 10 % beszáradási és értékcsökkenési többlettel szolgáltatasson be. A Szövetkezet ezzel a gabonaszorától mentette meg a lakosságot, mert ez a legkritikusabb idő, amikor még munkához sem tud jutni, tehát pénzkere-se te nincs, a kenyérszükségletét kizárólag üzleti hitellel szerezheti meg. Köztudomású, hogy az üzleti hitelleket a zsidóság tartja kezében, tehát az uzsorára minden lehetőség megvolt.

A Szövetkezet gabona-forgatókéjében és értéklállományában csökkenés nem áll elő, mert a takarékmagtár természetben kapja vissza a kiadott búzát. Ez az üzlet csak búza-ágra szorítkozik, tehát búzát ad ki és búzát vesz be, a piaci árak mikénti kialakulása a takarékmagtárak szempontjából csak elméleti jellegű. A búzakészlet a beszáradás után fennmaradó 1-2 % többlet révén idők folyamán csak szaporodhat.

A Szövetkezet a falusi lakosság ruhaszükségletének biztosítása céljából az elmúlt évszakban az arra szoruló iparosokkal különféle típusú olcsó ruhát készíttetett el. Ez idő szerinti 2072 rend iskolás gyermeknek való és 516 rend felnőtt ruha, valamint 1262 pár bakancs áll rendelkezésre. A ruhák ru-költségi áron, munka-ellenszolgáltatás vagy természetben való fizetés ellenében állanak az arra szoruló lakosság rendelkezésé-re.

A Szövetkezet az önálló egzisztenciává fejlesztés érdekében azok részére, akikben a visszafizetésre és törlesztésre a garancia megvan, házat juttat. A házhoz juttatásnak előfeltétele elsősorban, hogy legyen házhelye. A Szövetkezet a juttatandónak közreműködését igénybe veszi, mert a lehetőség szerint megkívánja, hogy a vályogot vesse ki, és az építésnél ő és családtagjai közreműködjenek. Ilyen módon a napszámások napszámát takarítják meg, és ezenkívül a juttatottnak lehetőség szerint biztosítani kell az építéshez szükséges fuvarokat is. Ilyen körülmények között a Szövetkezetnek a szakértő iparosokat, ezenkívül a fa- és cserépanyagot és az építkezéshez szükséges kő- vagy betonanyagot kell hiteleznie. Az építés előírások szerint történik, amelyeknél az egészségügy lakástípusok és megfelelő szobaméretek betartandók. Ezenkívül a külső csinosagra is figyelmet fordít, mert a juttatott háznak az átlagos falusi lakás építési módját túl kell szárnyalnia. A falusi közösségből méretei és csinosága révén ki kell tűnnie.

Egy lakásnak az üzleti számítási alapja a következő. Egy háznak elemzett költségleírányszata szerint 1202 P-t tesz ki a Szövetkezet anyag- és munkadíj-hitele, és 290 P az az összeg, amivel a juttatott vályog, fuvar és saját szolgáltatású napszámunkájával a ház építéséhez hozzájárul. Így tehát 1492 P-t tesz ki egy épület értéke. A Szövetkezet az általa hitelezett 1202 P érték megfizetésére 12 esztendő törlesztési tervet készített. A törlesztési terv betartása esetén csupán 2 % kezelési költséget tartozik a nyújtott hitelért fizetni. Abban az esetben, ha mulasztást követ el önhibájából köteleességének tel-

Jesiteseben, a Szövetkezet a kezelési költségrez a rendes legaj-lacsonyabb váltókamatot számítja. Miatán a 2 %-os kezelési költség és a váltókamatláb között igen tekintélyes különhözlet áll elő, a Szövetkezet a falusi lakosság önzésére számítva ezzel a pontos törlesztést kívánja biztosítani.

A Szövetkezet egyébként meg akarja könnyíteni a házhoz juttatottnak a törlesztést. Itt kapcsolódnak a juttatások egy-másba, mert aki házat kap, azért, hogy köteleességét tudja teljesíteni, részesülhet a baromfi- és sertésjuttatáson kívül, ha az előfeltételek fennforognak, tehát juttatásban is. A törlesztés előmozdítása érdekében lehetővé teszi a Szövetkezet, hogy a törlesztést természetesen legfeljebb és állatszaporlattal is eszközölje úgy, hogy a 12 éves törlesztési tervet ezeknek a juttatásoknak révén meg rövidíti. Mindezekben túlmenően a Szövetkezet gondoskodik arról, hogy a házhoz juttatott a háziiparok vagy közmunkák, illetőleg a Szövetkezet által beiktatott és másol felsorolandó munkalehetőségeknél alkalmazást találjon abban az időben, amikor a mezőgazdasági munkák szünetelnek, s így kény-szer munkaszünetek alatt dolgozhasson, s az ekképpen jelentke-zett többletmunka révén a törlesztési tempót fokozhassa. Ez idő szerinti 70 ház építését irányozta elő a Szövetkezet. A házszük-séglet Szatmár megyében rendkívül nagy. Legalább 3000 új házra van szükség, és majdnem kétszer ennyi az a szükséglet, amelyet a meglévő házak kicserélésével kellene az újraépítés során kie-gészíteni. A nagyobb szabású építkezések a folyamathoz tett építkezéseknél nyert tapasztalatok értékesítése után veszik kezdetüket.

A Szövetkezet hivatása azonban csak másodsorban áll a juttatásokban. Elsősorban azoknak a munkanapoknak a hasznosítá-sában nyeri el jelentőségét, amelyek az itteni gazdasági vi-szonyok külterjes gazdálkodása, mezőgazdasági ipara teljes hi-ánya következtében évről évre mint kihasználatlan kényszermun-kaszüneti napok jelentkeznek. A helyszíni vizsgálatok, statisztikai adatgyűjtés szerint a kihasznált napok száma alig haladja meg a 200-at. Azonban igen sokszor a 200 alatt marad. Az ünne-pnapok és az időjárás okozta munkaszünetek leszámításával még mindig mintegy 80-100 munkanap állana rendelkezésre, amelynek értékesítése a lakosság életszínvonalát lényegesen emelné.

A Szövetkezet igaz feladata abban áll, hogy erre a mun-kaidőre állítsa be a juttatásokat, és ezt a munkaidőt haszno-sítsa. Ezzel az előállott kereslettöbblettel fedeztesse a tör-lesztéseket. A juttatások és az így előállott munkaeredmények segítségével rendeztesse át a mai külterjes gazdálkodást bel-terjes gazdálkodássá.

E cél elérése érdekében a Szövetkezet különféle munka-naphasznosítási lehetőségeket kezdett meg. Elsősorban építőa-nyagot állít elő, hogy a lakásszükségletet kielégítse. Az épít-őanyag előállítás már a múltban is szokásos volt vályogvetés formájában. Most a Szövetkezet azokon a területeken, ahová a kavicsszállítás gazdaságosan biztosítható, betonlapokat készít a házak alá. A házak fedezéséhez betoncserepeket készít. Ezen-

építésénél pedig alkalmazást nyerne az az ácsok, kőművesek, asztalosok, akik ugyancsak ilyen juttatásokban részesültek.

Az építési anyagok terén mutatkozó nagy hiány fedezésére egy, új, szabadalmazott eljárással téglát éget. A téglát előállításhoz egyrészt a munkalehetőséget nyújt, ami a kihasználható maradt munkanapok egy igen tekintélyes számát leköti. A cserép, vályog, téglát, kerítésanyag előállításánál figyelembe veszi azt a keresletet, ami ezek iránt a cikkek iránt mutatkozó. S minthogy a Szövetkezet nem nyereségre alakult, a szövetségi tagok megvásárolhatják a Szövetkezettől ilyen irányú szükségleteiket önköltségi áron. A szalma- és nádfedelű házak betonszeréppel való átfedéséhez szükséges cserépet előállítja a Szövetkezet, a cserép előállítása sok munkanapot ad, mely a gazdasági megerősítéshez tervbe vett cél szolgálataiba állítható.

A Szövetkezet tagjai részére a kertek bekerítéséhez szükséges sodronykerítést is előállítja. A sodronykerítés lényeges munkaalkalmat biztosít azon szövetkezeti tagok részére, akik munkájukkal akarják a juttatások egyikét vagy másikat törleszteni.

A vármegye területén igen tekintélyes területek állnak rendelkezésre nemes fűz telepítési céljaira. A fűztelepítés és a fűzeskezelés az arravaló területen egyet jelent a belterjes gazdálkodással. Azonkívül a termelt fűzanyag a mezőgazdasági ipar egyik jelentős tényezőjévé fejleszthető. A termelt fűzanyag a vármegye hántolása és hántolt fűzfavessző címén mint félgyártmánynak értékesítése, igen jelentős munkaalkalmat biztosít. Ha még ehhez hozzájárul a hántolt fűzfavesszőnek helyben való feldolgozása, akkor a termelési eredmény lényegesen emelkedik, mert az áru előállításával kapcsolatos munkaalkalmak is mind a megye területén maradnak, és a munka eredményeképpen befollyt a jövedelemtöbblet is az itteni lakosság kereseti lehetőségeit emeli. A fűzfavessző hántolási időszak arra az időre tehető, amikor a mezőgazdasági munkálatok szünetelnek. A meghántolt fűzfavessző feldolgozása pedig háziiparszerűleg történik.

A Szövetkezet ennek a célnak érdekében egyelőre 5 hold fűzest telepített be, és az eddigi meglévő fűzeseknek - amely 40-50 holdra tehető - az egész termését itt veszi és dolgozza fel; sőt, a munkaalkalmak biztosítása és főképp az oktatás céljaira még fűzbehozatalra is szorítkozik, amennyiben két vagon fűzfavesszőt kellett venni a felszabadult felvidéken. Az anyagot kosárárnak dolgozza fel, már eddig jelentős kerti bútor és vesszőáru került forgalomba. Ez a produktum egyelőre az oktatás céljait is szolgálta.

A fűzfavesszőtelepítést gátolta a megfelelő dugvány hiánya. Ez évben azonban már az első telepítés terméseredménye lehetővé teszi újabb dugványok termelését és a további fűzfatelepítést. Ami a fűzfavesszőtelepítésekkel kapcsolatos eredményszámítást illeti, a következőkben terjesztem elő.

156

Egy kat. hold területen 80-100 q fűzfavesszőt lehet termelni. A fűzfavesszőnek 3,5-4 P-s árbán való értékesítése még a legrosszabb értékesítési időszakban is biztosítva volt. Ilyenformán egy hold 350-400 P évi értéket termel. Ez kb. 20 q-s búzatermésnek felel meg.

A fűzfavessző feldolgozása a következő számítás mellett eszközölhető. 100 q fűzfavesszőből 33-40 q hántolt fűz állítható elő. 3,3 q nyersvesszőnek a lehántolása igényel 10 q nyers fűzfavesszőt. Egy q tisztított fűzfavesszőre visszaszámított árértékesítés a következő képet mutatja: 1 q vesszőhöz szükséges 3 q nyers vessző, ami szállítási összeggel maximálisan számitva 15 P-t vesz igénybe. A 3 q vesszőnek a meghántolása 9 P-értéket képvisel. Így tehát összesen 24 P-be kerül egy q hántolt félgyártmánnyként értékesíthető vessző. Az értékesítési árral szemben a fehér vesszőnek átlagban 45, a főzött vesszőnek 43 P. Tehát majdnem kétszer annyi nyereséggel lehet számolni, mint amibe az előállítás kerül.

A hántolásnál rendes munkamenet mellett, 8 órai munkaidő alatt 70-80, kissé gyakorlottabb munkás naponként 100-120 kg tisztított vesszőt tud beszolgáltatni. Ez pénzben kifejezve napi 9-12 P-s keresetet biztosít a hántoló részére. A magas hántolási összeget csak városi viszonylatban lehet számitásba venni, mert falusi, háziiparszerű foglalkoztatás mellett a fűzfahántolás nem üzemszerűleg 8 órán át tart, hanem sokkal több ideig foglalkozni vele, nemcsak egy személy, hanem az egész család dolgozhatik rajta.

A fűzfavesszőnek különféle kosáráruk céljaira való felhasználása a jövedelmet lényegesen fokozza, mert az előállított kosáráru (kerti székek, asztalok) már az anyagbeszerzéssel rendelhető jövedelemtöbbletet és a kész iparcikkeknek az értékesítéséből előállított jövedelemtöbbletet is biztosítja. Egy q hántolt fűzfavesszőnek kosáráruként való feldolgozása 46 P-értékesítési árral szemben 90-120 P-re emelkedik.

A fűzfavesszőtermelés és feldolgozás nagy lehetőségeket rejt magában. Ugyanis külföldre exportálható a hántolt fűzfavessző. A hátránya azonban az, hogy a hántolás abban az időben végzendő el, mikor a nedvkeréngés megvan. Egyébként csak fűzés útján lehet a hántolást elvégezni, ami berendezkedést és költségesebb előállítást von maga után.

A fűzfavesszőtermelés és félgyártmány, esetleg egész gyártmánnyá való feldolgozása a Szövetkezet tagjainak széleskörű munkaalkalmat és bevételi többletet biztosít, miből a szövetségi juttatásokat könnyen törleszthetik, és több bevételt biztosíthat.

A gazdasági termékeknek mezőgazdasági ipar keretében való értékesítését szolgálja a ciroktermésnek helyi feldolgozása. A Szövetkezet az első kísérleteket már megette, előállított 2200 db seprőt oktatás célzatával. A megyében termelt cirok ilyen módon nemcsak a belterjes gazdálkodásnak, hanem egyúttal

157

a munkaalkalmak szaporításának nyitja meg a lehetőségét. A seprőkészítés nagyobb útemben a mezőgazdasági munkálatok befejezése után veszi kezdetét, ugyanis a cirokseprőkészítés a cirok őszi betakarítása után a téli idők egyik legjobb munkaalkalma. Ez idő szerint több mint 200 ezer seprő átvétele biztosított. A seprőkészítés köztes munkateljesítmény, amely naponta 1,60-2,00 pengő téli keresetet biztosít szeméjyenként.

Ugyancsak téli munkaalkalmat állított be a Szövetkezet munkatervébe a tollgyűjtés és osztályozás. Részben törlesztés, részben pedig piaci értékesítés céljaiból átveszi a Szövetkezet tagjaitól a tolltermést, és azokat ugyancsak a Szövetkezet tagjaival osztályozza. Erre szakembere van, és az átvételt a Hanga minden mennyiségben biztosítja. A tollgyűjtés és osztályozás nemcsak munkaalkalmat szolgáltató, hanem lényeges gazdasági előnyhöz is juttatja a Szövetkezet tagjait. A toll forgalmi értékének megfelelő áron való vétele a lakosságoknak - az eddigi tolluzsorával szemben - ugyancsak gazdasági előnyöket biztosít.

A munkaalkalom biztosítása terén a legnagyobb jelentőségű a Kenderáztatásnak és az ezzel kapcsolatos szövéseknek van. Szatmár vármegye elsőrendű kender termel. A Szövetkezet gondoskodik arról, hogy a kisemberek nemesített kendermagot kapjanak, mert ezzel eléri a magasabb termési eredményt. A megtermelt kender feldolgozása részére mesterséges kenderáztatókat létesít. A Kenderáztatás bére fejében a termelő 10-12 rész kenderet fizet.

A Szövetkezet a termelők között propagandát fejt ki olyan irányban, hogy a kiáztatott kenderet megtilolja és mint szálát értékesítse. A szál értékesítésének két módja van. Egyik mód, hogy szálként eladja a kereskedőnek, a másik, hogy felfonja, és mint kendervásznat értékesíti.

A kendertermeléstől a vászon feldolgozásáig terjedő munka rendkívül sok munkalehetőséget biztosít a lakosság részére. A szűkséges eszközöket a Szövetkezet iparkodik beszerezni és rendelkezésre bocsátani. A szabványos méretű szövészekkel ellátott áru előállítására adnak módot. A kenderáztatással ellátott szövetkezeti kendermennyiséget az arra szoruló szövetkezeti tagokkal dolgoztatja fel a Szövetkezet, és vászon formájában értékesíti. Ugy a kenderszál felfonása, mint a szövés abban az időben végezhető, mikor más mezőgazdasági munkákra nincs lehetőség. Tehát ez a szövetkezeti munka egyfelől nagyon sok munkaalalmat, másfelől elfogadható keresetet biztosít a szövéssel foglalkozók részére. Mindezen túlmenőleg lehetőséget nyújt arra, hogy az alsóruha és ágynemű pótlását a legszegényebb néposztály saját számára is biztosítsa.

A Szövetkezet ezenkívül a már előállított vásznak felvadásrlásával is keresethez juttatja a rászoruló családokat. Így nemcsak a szabványos szövészek, hanem a már használatos szövészek munkaadományát is illő áron értékesíti, és megszünteti azt az uzorát, ami - a különösképpen megszorult lakosság vászonértékesítése terén - a múltban tapasztalható volt.

158

A Szövetkezet a vászon értékesítéssel nepművelési varrottasokká való feldolgozás révén is fokozza. E célból külön csoport alakult, amely az előállított vásznat népművészeti varrasmintákkal ellátja, és így hozza mint asztalterítőket és egyéb díszítési tárgyakat forgalomba.

A Szövetkezet e munkájának jelentőségét az domborítja ki, hogy a fiatal leányok 12-18 éves korukig télen foglalkoztathatók, tehát a családtag maga is hozzájárul a család eltartásához. Az arány feltűnik akkor, ha az évi 200-250 pengős kereset havi elosztását, 15-20 pengő keresetet összehasonlítjuk a leánygyermeknek a varrottasok készítésével elért keresetével, mely kitesz havonta 14-18 pengőt. A varrottas mellékesen készíthető, és a család időkihasználásának egyik nemesebb ágához tartozik.

A Szövetkezetnek ez a munkája tehát a kender teljes feldolgozását eredményezi.

A Szövetkezet működése kiterjed a tengeri értékesítésére is. Szatmár megye tengeritermelés szempontjából jelentős szerepet tölt be az ország gazdasági életében. A tengeri értékesítés terén azonban ki volt szolgáltatva a feltevő cégek kényének kedvének. Ugyanis különösen az őszi esős időszak bekövetkezése után az értékesítési lehetőségek a szállítási nehézségek miatt lényegesen csökkennek. A tengeri értékesítését a gazdáknak abban az időben kellett eszközölniük, mikor a szállítási nehézségekkel meg tudtak birkózni.

A görékat a nincstelenség kis ácsiparosokkal építették a Szövetkezet. 50 m hosszúságban, 130 cm szélességben, 3 m magasságban; fedélszerkezete 130 cm alappal 1 m magas háromszöget képez, mely méret teljesen kihasználva, összesen betakarításakor a földről felszedve, szóval időszerűen száraz cca. 1000-1100 q csöves tengerit fogad be.

A Szövetkezet összevásárolja napi áron a tengerit, és azt elraktározván tavasszal értékesíti, és a minden valószínűség szerinti nyereségből részletti az összes beadó nincstelent, beadott tengeritermelésének q arányában. Természetesen összesen a Szövetkezet napi árban vásárolja össze a csöves tengerit, és annak árát készpénzben ki is fizeti.

A valószínűségi számítás a következő: a fenti méretű görére bekerülési ára 2750 P, minden egyes göréhez egy tízedesmérleg beszerzése, valamint a fél évi tűzbiztosítás díja összesen cca. 250 P lévén, tehát egy göré a Szövetkezetnek cca. 3000 pengőjébe lesz.

A tavaszi lefejtésnél a visszamaradt tengericsutka értéke mindig fedezi a morzsolási költséget.

Ha a legutóbbi 10 év tengeri árait figyelembe vesszük, kb. az árak úgy alakulnak, hogy összesen, betakarításkor a csövestengeri ára cca. 4 P szokott lenni, és a rákövetkező ta-

159

vasszal, április, május hónapokban a szemes tengeri ára cca. 4-5 P. Ha tehát a Szövetkezet megvásárol 1 q csöves tengerit és 4 P-ért és azt raktározza, abból tavasszal 1,75 % beszáradást és csutka-súlyvesztést véve alapul, 66 kg szemes tengerit nyer, melynek ára 10 P-vel számítva 6,60 P-t tesz ki, tehát 2,60 P az az összeg, amely nyers nyereségnek mutatkozik tavasszal. 1000 q csöves tengerinél ezen összeg 2600 P lesz. Jóllehet téglaozlopokon nyugvó, keményfa vázas, cserépfedejű kukoricagóré élettartama cca. 18-20 év, ezzel szemben a Szövetkezet 10 évre amortizálja a góré bekerülési árát, tehát évenként a tiszta nyereségből erre levon 300 P-t, marad tehát az 1000 q csöves tengeri után 2300 P tiszta nyereség, amelyből még kamatvesztés, esetleges romlások és egyéb költségekre (beszedési kezelési díjak stb.) levon 500 P-t, visszatérít tehát a megmaradt, most már tiszta nyereségből 1800 P-t a tengerit annak idején beadó nincsteléneknek, vagyis q-ként 1,80 P-t. Egy ilyen nincstelen mezőgazdasági munkás ezeken a jó tengeritermő helyeken minden évben elad 18-20 q csöves tengerit összesen, tehát ha a takarékgórénkba adja be, akkor tavasszal, amikor sehonnan jövedelme nincs, cca. 32-36 P-t kap kézhez, amely pénz eddig reá-nézve elveszett, és amely összeg neki és családjának ilyenkor igen jelentős.

A Szövetkezet az önálló egzisztenciaképzés szolgálatába a földbérletek megszerzését állítja. A kisemberek közül azokat tömöríti, akik a föld megműveléséhez szükséges ismeretekkel rendelkeznek, kibérel részükre akkora egységeket, melyek belterjes gazdálkodás mellett a bérösszegegen kívül a megélhetésüket is biztosítják, ellátja őket a szükséges felszerelésekkel, vetőmaggal, és felesként - a már fentebb az egyes juttatások során megállapított törlesztési tervek mellett az önálló egzisztenciájáért fejlesztés céljából kizsákmányol - beállítja. Figyelemmel van azonban minden juttatásnál, úgy ennél is, hogy a törlesztéseket teljesíteni tudja, s emellett maradjon neki annyi kereset, hogy abból családját a helyi viszonyoknak megfelelően az előző életszandardot meghaladó módon, tehát magasabb szinten biztosíthassa. A Szövetkezet nem terheli meg az egyéni juttatásokkal teherbíró képességén felül. Ezt az egyéni vizsgálat teszi lehetővé.

A földbérletet juttatott a feles gazdálkodáshoz szükséges eszközök, élő és holt felszerelés birtokába jut, s amint ennek révén úgy az állatok szaporulata, mint a terméseredménytöbblet a juttatásoknak főképp az élő felszerelési részét le-törleszti, kezdetét veszi a kezelésébe adott feles birtok törlesztése. 120 holdon indult meg ilyen irányban a kísérlet. Az ingatlan törlesztési terve még nem készült el, mert a juttatottnak először az élő és holt juttatások törlesztését kell biztosítani. A feles művelés erre az alapot megadja. Az élő és holt felszerelés letörlesztése után a Szövetkezet megadja a le-törlesztést, hogy az állatszaporulatból előállított terméseredménnyel, mint munkával vagy igával a törlesztési tempót fokoz-hassa, illetőleg a törlesztési időt megrövidíthesse. Ezt a le-törlesztést a Szövetkezet minden körülmények között biztosítani

akarja, mert ez nagyobb szorgalomra, belterjesebb gazdálkodásra ösztönzi a juttatottat.

Itt szövegnél össze a jelentés első részében említett juttatások. Ezt a mértéket megütő egyén a feles gazdálkodáshoz szükséges felszerelést megkapja. Egyszerre részesülhet liba, tehén és sertésjuttatásban. A juttatások során előterjesztett számadás, illetőleg értékelemzés minden juttatásnál kimutatja a törlesztési lehetőséget és a többletet, amit a juttatások révén elér. Nyilvánvaló, hogy a többszörös juttatás öt kedvezőbb helyzetbe hozza, viszont a többszörös juttatás a föld-értékesítési kihasználások révén eredményekben is fokozódhatik. Tehát úgy az egyes juttatások, mint a többszörös juttatás törlesztése biztosított.

A Szövetkezetnek feladata arra ügyelni, hogy a juttatásokat a Szövetkezet terve szerint használja fel a juttatott, és a Szövetkezet - a szövetkezeti érdekek biztosítása céljából - gondoskodik az értékesítés helyes irányításáról. Ilyen körülmények között emberi számítás szerint még az esetleg előálló, előre nem számított veszteségeket is könnyen kiheveri úgy a juttatott, mint a Szövetkezet, mert hiszen szétágazó munkájának egész eredményét sem az elemi csapások, sem az egyes embereknél jelentkező emberi gyarlóságok lényegesen nem befolyásolhatják.

A Szövetkezet még a legmagasabb szinten biztosított többszörös juttatás esetén sem fordít egy-egy juttatottnak 2000-2500 pengőt meghaladó összeget. A kis egységekben az egyes juttatások révén a kihelyezett pénzek legnagyobb részét biztosítja, így tehát a Szövetkezetet váratlan meglepetés nem érheti. Ugyanis az állatjuttatásoknál minden intézkedést előre megtesz az elhullás ellen. Az értékesítésnél megteszi az intézkedéseket, hogy megfelelő árakat kapjon. A házjuttatásoknál a te-lekkönyvi biztosítéka a Szövetkezetnek megvan. A bérletjuttatásoknál a tulajdonjogot mindaddig fenntartja, amíg az állat letörlesztve nincs. Ezenfelül még a fentebb említett, kihasználatlanul maradt munkanapok számát is fokozza, tehát olyan több-letkeresethez juttatja, amely a Szövetkezet működése nélkül el-maradt volna. A többletkereset biztosítása révén is önmaga számára nyit meg újabb biztosítékokat az értékesítést illetőleg.

A Szövetkezet munkája a fentebbi felsorolásban nem nyer kifejezést. Csupán kezdeti stádium, amelyből a Szövetkezet munkája további gazdasági sarjadásokat hoz. Meg kell említeni azokat a belterjes gazdálkodási lehetőségeket, amelyeket Szatmár vármegye nyújt. Így pl. az öntözés és a gyümölcsstermelés. A Szövetkezet tárgyalásokat kezdett kisebb gazdaságok öntöző be- rendezésére. Az első kísérlet folyamatban van, annak tapasztalatai után sok község térhet át öntöző gazdálkodásra, amely bő-séges takarmánynevelést és ezzel kapcsolatosan az állatállomány megnövelését fogja eredményezni.

A Szövetkezetre széleskörű feladat vár a híres szatmári gyümölcsösök rendbehozatala és a termés értékesítése körül. A

az elhanyagolt állapotban lévő gyümölcsösök rendbehozatalára fordíthatja. A karbantartott gyümölcsös hozama értékesítési feladat, amelynek helyes megoldása nemcsak a Szövetkezet vagy önállólagban idéz elő növekedést, hanem a tulajdonost juttatja az eddiginél összehasonlíthatatlanul magasabb keresethez. A Szövetkezet munkájával megszűnik a gyümölcsértékesítés terén ez idő szerint tapasztalható hiány. A Szövetkezet az értékesítést gyorsan és a lehető legjobb áron megszervezi, ezenkívül a rendelkezésére álló munkaerő és anyag birtokában hűtőházakat létesíthet.

A szatmári külterjes gazdálkodás gyenge eredménye összefüggésben áll a földek trágyázatlanságával. A trágyahiány részben az állathiányra, főképpen azonban a trágyatelepek hiányára vezethető vissza. E téren sok pótlásra van szükség. A trágyázás jelentőségével a gazdaközönység sincsen tisztában. Ennek tudható be az a körülmény, hogy a mezőgazdasági kamara révén juttatott trágyatelepítési segélyeket, amelyek trágyatelepenként 100 P-t térsznek ki, a lakosság nem veszi igénybe azért, mert 30 P-t kellene a sajátjából e célra juttatni.

Bár igaz, hogy a 30 P-s áldozat rendkívül nagy összeg az adott viszonyok között, a kapott előny ezzel szemben nagy. A jelentkezők elmaradásából arra kell következtetni, hogy a lakosság nincs tisztában a kérdés jelentőségével. A Szövetkezet tehát gazdasági missziót létesít, hogy ha az egyes gazdáknál a trágyatelepeket megépíti, és törlesztés fejében a trágyának felvét igényeli. A gazda jól jár, mert a másik fele is sokkal több lesz, mint amennyit trágyatelep nélkül elő tudott állítani, azonban minőség szempontjából lényegesen emelkedik a trágya értéke. A Szövetkezet pedig a trágya értékesítését könnyen eszközölheti, ezen a réven pedig a befektetett összeget hamar vissza tudja szerezni.

A Szövetkezet munkája nem áll meg az egyes juttatásoknál. A támogatásban részesülő részére különféle gazdasági munkavégzését írja elő. Így a házhoz juttatottnak elkészítteti az aranykalászos ifjúsággal a belsőségek intenzív kihasználásához a gazdálkodási terveket, előírja, hogy azt miképpen művelje meg, és a megműveléshez szükséges eszközöket is adja. Így a szükséges gyümölcsfacsemetéket, vetőmagot, haszonnövényeket stb., amelyeknek hozadékából a nyújtott eszközöket, vetőmagot stb. a támogatásban részesülő letörlesztheti. E munka révén a konyhakeretet fogja népszerűsíteni, amely szatmári viszonylatban igen nagy hiányt pótol.

Minta konyhakerteket is létesített. Ezek megművelését részben az elemi iskolások az iskolai év alatt oktatási céllal végzik, iskolai időn kívül pedig a nagyobb fiúkból önkéntes munkásosztásokat szervezett, és azokkal műveltetni a konyhakerteket. A konyhakereti vetemények téli elrakását is a Szövetkezet kezdeményezi, ezzel elősegíti az iskolás gyermekek téli étkeztetését.

A termelt zöldségfélék helyes elkészítését a Szövetkezettel párhuzamosan a főzőtanfolyamokon oktatják. Ezzel a rendszerrel az iskolás gyermekek étkeztetése és a főzési ismeretek elsajátítása is megoldódik. A főzőtanfolyamoknak a Szövetkezet munkájához való kapcsolása egy másik vonatkozásban is kifejezésre jut, nevezetesen a főzőtanfolyamokra elsősorban a juttatottakat osztja be a vármegye aispánja, tehát ezeknek szerves bekapcsolódása a Szövetkezet célkitűzéseinek intenzív elősegítését biztosítja.

A munkásosztag mellett ez idő szerint Szatmárban működő női munkatáborok is bekapcsolódnak a Szövetkezet munkájába. A női munkatáborok vezetősége a Szövetkezet munkáját ismeri. Szövetkezettel karöltve elősegítik a célok mielőtti megvalósítását. Úgy a szövés, mint a háztartási ismeretek elsajátítása érdekében fejtenek ki igen hasznos munkát.

Mindezekben túlmenően az egyes juttatásoknál a közigazgatás ellenőrzését és közreműködését is beiktatja, mert a Szövetkezet a közigazgatásnak a szociális gazdasági igazgatás részét veszi át. Mentessíti a közigazgatást a munkaképes, de önmagukat munkájuk révén eltartani nem tudó egyének, családok közsegélyezéséről. A községek terhet csökkenteni, mert hiszen nem kell egyoldalú támogatást nyújtani a községek pénzéből, csupán arra kell igyekeznie, hogy a különben közsegélyt igénylő családok részére kiadott szövetkezeti juttatásokat helyesen használják fel és a Szövetkezet feltételeit tartásuk be.

De a közigazgatásnak ilyen irányú közreműködése azért is közigazgatási érdek, mert azok, akik a juttatásokban részesülnek, többnyire a közterhek viseléséhez nem járulnak hozzá. Anyaira szegények, esetleg, hogy inkább ők szorúlnak a közeltartására. A juttatások révén kiemelkednek ebből az esettségből, és egy bizonyos idő után mint javakkal rendelkező egyének, a közterhek viseléséből kivesszük részüket, tehát adóalanyok lesznek. Itt jelentkezik államháztartás szempontjából a szövetkezeti munka nagy jelentősége, mert a Szövetkezet forgótőkéje önálló egzisztenciákat alkot, akik évek során az adókkal busásan megtérítik azt az összeget, amelyet a Szövetkezettől juttatások révén kapnak még abban az esetben is, hogyha a juttatások során itt-ott egyik másik ágazatban a Szövetkezetet mint közvagyonot veszteség éri.

A statisztikai megállapítások szerint a 6000-et meghaladja azoknak a családoknak a száma, akik közületi támogatásra szorúlnak. Ennek a 6000 családnak az adófizetőség képzése éppen adó szempontjából, ha évenként 5 pengőnél nagyobb adót nem fizetnek, évi 30 000 P adóbevétel jelent az államháztartásban azzal a 150 ezer pengővel szemben, amelyet évenként az állam ínségsegély címén köztük szétosztott. Ha még ehhez hozzávesszük azt a pénzüsszeget, amely az elgyengült egzisztenciák gyermekei részére tej és cukor formájában kiosztásra kerül (120 ezer P), akkor jelentkezik a 270 000 pengőt kitevő negatívummal szemben a minimumra értékelte 30 000 pengős pozitívum, mely pozitívum az évek során állandóan fokozódik, és a lakosságot kie-

vá, saját ügyeivel szemben való érdeklődéstelenségre fokozódott. Ez az értékes néptéteg kiemelkedik a tőkéletes Jeromlott-ságból, szegénységből, megindul benne a szerzési vágy, amely kiváltja az intenzívebb gazdálkodáshoz való készséget.

Ami pedig a pénzügyminiszter úr fenthivatkozott átiratának egyes pontjait illeti, azt hiszem, hogy a fent előadottakból világosan kitűnik, hogy a Szövetkezet a magánvállalkozást az eddigieknél fokozottabb mértékben emeli, ugyanis többtermelés fog előállni. Ezeknek a terményeknek az értékesítése nagyobb lehetőségeket biztosít a magánvállalkozás részére. De a többtermelés révén a lakosságnak az a nincstelen része, amely ma nem nevezhető fogyasztónak a vállalkozások szempontjából, pénzhez jut, tehát olyan iparcikkeket fog beszerezni, amelyhez eddig nem juthatott hozzá.

Több mint 6000 család fogja a ruhaszükségletét, mezőgazdasági szükségleteit a vonatkozó iparok útján beszerezni, nyilván emelkedik a fogyasztók száma, és több vásárló lesz; miután a Szövetkezet a fent leírt célkitűzésen túl nem megy, nyilvánvaló, hogy a Szövetkezet révén nyújtott kereset előnyeit a magánvállalkozás fogja élvezni. De különben is, a Szövetkezet legtöbb üzemét csak tanítás céljából folytatja, és a Szövetkezetnek nem célja a magánvállalkozások keretébe tartozó iparoknak állandó üzése, hanem azokat csak addig szándékozik folytatni, amíg vagy megfelelő magánvállalkozó, vagy háziipari szövetkezet azt át tudja venni, de természetesen csak akkor adja át, ha az átvevőben garancia van arra nézve, hogy a fogyasztók ki-uzsorázása nélkül fogja üzni.

A Szövetkezet kétségtelenül nagyon széleskörű gazdasági munkát fejt ki. A Szövetkezet azonban éppen azért foglal el egész rendkívüli helyzetet a közigazgatás és a gazdasági élet között, mert nem marad meg egy üzleti feladat teljesítésénél, hanem kiterjedt gazdasági munkát fejt ki, hogy a fentebb leírt feladatot el tudja látni; és éppen, mert rendkívül fontos állami és közigazgatási feladatot lát el, mindazoknak az állami szerveknek a közreműködését igényelheti és igényeli is, amelyeket az állam erre a célra életre hívott. Márpedig az államhatárolomnak nem kevesebb, mint 82 ilyen intézete és intézménye van, amelyeknek közreműködését ebben a gazdasági munkában mint szakértőnek a munkáját igénybe veszik.

A Szövetkezet helyileg a gazdasági felügyelőség, mezőgazdasági iskola, mezőgazdasági kamara, háziipari felügyelőség, az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet, a Mezőgazdasági Munkásokat védő Központi Irodák, az Országos Mezőgazdasági Munkásházipítési Alap, az Országos Telepítési Tanács, az Ipari Nővényttermelést Irányító Bizottság, a Mezőgazdaság Megsegítésére Szolgáló Bizottság, a Magyar Mezőgazdasági Kivitel Intézet, az Országos Gazdasági Szakoktatási Tanács, a Földhírtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására alakult Szövetkezet, az O.K.H., a Földhírtokrendező Országos Bizottság, a Mezőgazdasági Szociálpolitikai Tanácsot, az Országos Közegészségügyi Intézetet, az Is-

kuhárvilági nepművelés egyes apparátusait igénybe veszi. Az általbeszerzéseket a Földművelésügyi Minisztérium közreműködésével végzi. Minthogy az államhatalom ilyen sokirányú szakhivatalt és szertvet létesített a mezőgazdasági munkások helyzetének megjavítása érdekében, a Szövetkezet ezeknek közreműködését igényelheti, hiszen ennek a célnak a szolgálataiban hívta az államhatalom ezeket életre. Minthogy megfelelő szakértelmmel rendelkező fentebb felsorolt államalakulatok vannak, a Szövetkezetnek megvan az a biztos alapja, amelyre működését felépítheti anélkül, hogy külön adminisztrációt és költséget igényelne ezeknek az igénybevétele.

Ami pedig a helyi intézkedést illeti, azt a forgótőkéhez viszonyított minimális költséggel el lehet látni. Ez idő szerint a Szövetkezet elnöke és igazgatósági tagjai az alapszabályok szerint működésükért semmi néven nevezendő tiszteletdíjat nem kapnak. A szövetkezeti feladatok végrehajtására a Szövetkezetnek egy központi vezetőre van szüksége, aki 350 pengő fizetést és 150 pengő útiátalányt kap, szükség van egy könyvelőre, akinek fizetése havi 150 pengő, ezenkívül egy gépiró havi 60 pengő fizetés mellett ellátja a levelezést. A vármegye részére juttatott 776 ezer pengő összegnek 2 %-ban felszámított kezelési költsége 15 500 pengő bevételét biztosít. Ezzel szemben a felsorolt alkalmazottak fizetése 8620 pengőt tesz ki, tehát a 2 %-os kezelési költség nemcsak ezt az adminisztrációt, hanem még az összes felmerült dologi kiadásokat is bőven fedezi. Nem is beszéllek azokról az egyes juttatások révén a fentebbi részletes során kimutatott nyereségekről, amelyek feltétlenül előállnak, és amelyek a Szövetkezet részére egy külön tartalékalap kiképzésére nyújtanak lehetőséget. Az adminisztráció költségei a tőkének felhasználását kizárják, legalább is a tőkének e célra való felhasználását szükségtelené tesszik.

A pénzügyminiszter úr átiratában az adminisztráció kérdésének felvetésénél nyilván nem ismerte Nagyméltóságodnak azt az intézkedését, amely szerint ezeknek a szociális feladatoknak - amelyek implicité magukban foglalják a Szövetkezet munkáját - ellátására a községi jegyzők mellé egy-egy kiegészítő erőt mellőztattott engedélyezni. Ezeknek a községi kiegészítő munkaeuróknak, vagy ha őket a jegyző más irányban akarja foglalkoztatni, akkor a jegyzőnek tette köteleességévé, hogy a szociális helyzet megjavításával kapcsolatos munkát elvégezze. Tehát minden faluban, illetőleg minden jegyzőségben a szövetkezeti rész munkák végzésének megvan a hivatalos szerve. A közjóléti Szövetkezet ezeknek a munkáját igénybe veszi. A közjóléti Szövetkezet lelke és vezetője a vármegye alispánja. A ezzel kapcsolatos közigazgatási intézkedések előkészítésére ugyancsak Nagyméltóságod intézkedése folytán külön közjóléti előadó nyert megbízást egy másodjegyző személyében, aki az egész vármegyében a Szövetkezet munkájával kapcsolatos tennivalókra az utasításokat kiadja. Tehát külön adminisztrációs költség nincs a fentebb felhozottakon kívül.

Ami pedig a pénzügyminiszter úr vonatkozó átiratának azt a részét illeti, hogy a Szövetkezet működését a közérdekeltség-

gek Felügyelő Hatóságának ellenőrzése alá kívánna helyezni, mely tisztelettel és nyomatékosan kérem Excellenciádat, hogy ez ellen a legerélyesebben tiltakozni és ennek a tervnek a keresz-tülvítélet megakadályozni méltóztatassék.

SZANISZLÓ JÓZSEF

A SZOCIÁLIS MUNKA INTÉZETI ELŐKÉSZÍTÉSE*)

A tapasztalat szerint a Közérdekeltségek Felügyelő Ható-sága kákon is csomót kereső módszerével, állandóan csak a rész-letkérdések vizsgálataival, a szociális szempontokat figyelembe nem véve kizárólag kicsinyes rentabilitási vesszőparipán való lovagolással, a formalitások tömegének előírásával ezt a szépen megindult és hivatását teljesítő Szövetkezetet tönkreteszi. Tisztelettel kérem, Nagyméltóságodnak e kérdéssel kapcsolatos állásfoglalásánál méltóztatassék bekérni azokat a közérdekeltségi felügyelő hatósági jelentéseket, amelyeket a hasonló, vagy az ilyen működést megközelítő intézményekkel kapcsolatban tettek. Javasolataik olyan szűk körben mozognak és annyira korlátok közé szorították az üzemek, gazdasági alakulatok működését, hogy az mindén további lehetőséget, az élet viszonyaihoz való alkalmaz-kodást, a kínálkozó gazdasági előnyök kihasználását lehetetlen-né tennék; így előállna az az eset, hogy a Szövetkezetet minden kecskevadásárlásnál versenytárgyalás kiírására, állatorvosi, számviteli, közgazgatási közreműködésre, jegyzőkönyvvezésre stb. köteleznék. Nem kell különösképpen rámutatnom arra, hogy a gazdasági élet ezt a formalizmust nem bírja meg.

Ellemben miután a Szövetkezet a szociális szempontok mellett igen nagyfontosságú gazdasági pénzügyi szerepet tölt be, tisztelettel előterjesztést teszek a Szövetkezet vezetősé-gével történt megbeszélés alapján arra, hogy a Szövetkezetet méltóztatassék a Pénzügyi Intézet ellenőrzése alá helyezni. Ennek az ellenőrzésnek, irányításnak és közreműködésnek minden-ki készséggel aláveti magát, és bizton számít arra, hogy ha a P.K. látja azt a nagy munkát, a rendelkezésére álló eszközökkel - szemben a Közérdekeltségek Felügyelő Hatóságával - messzeme-nőleg elősegíti és fejlesztését fokozza.

A Szövetkezet, amely munkáját december második felében kezdhetette meg, mert a pénzt csak akkor kapta kézhez, ez alatt a hét hónap alatt az eddigi magyar szociális gazdasági közigazga-tási életben páratlanul álló eredményt ért el. Az eddig kibon-takozott program és a nép körében kiváltott hangulat az ered-ményt véglegesíti. A Szövetkezet munkája teljes egészében egy év múlva bontakozik ki, ha azok az előre nem látható akadályok, mint, pl. a jelenlegi száji- és körömfájás, vagy a tél és tavasz folyamán a katonai bevonulásokban jelentkező akadályok meg nem gátolják, mintegy három havi munkakiesés keletkezett ennek fo-lyománnyaképpen. A szövetkezeti munka teljes kibontakozása maga után vonja a falvaknak újraépítését, az eddig üresen tátongó gazdasági udvarok benépesülését, az eddigi kisembereknél ta-pasztalt külterjes gazdálkodásnak belterjes gazdálkodássá való átalakulását, a nincstelenség, éhezők, rongyosok ezreinek a kis-egzisztenciák közé való felszívódását, és ezzel kapcsolatban az igazibb magyar élet felvirágozását.

Pécs, 1939. augusztus 2.

h. polgármester

I. Az a mélyreható szociális kérdés-feltárás, ami Komá-rom vármegyében 1940. július hó végével befejezést nyert, szé-les körű és igen alapos előkészítés után volt csak lehetséges. Ennek az előkészítésnek az adja meg a jelentőségét, hogy Komá-rom megyétől távol - Budapesten - írásztal mellett történt, s ennek ellenére a gyakorlati életben tökéletesen bevált. Ilyen-formán a jövőre nézve jogosan tekinthető úttörő eljárásnak. Az előkészítő munka kezdetétől fogva egészen az utolsó mozzanattig - a Komárom megyei közjóléti szövetkezeti programnak a Belügymi-nisztériumban történt benyújtásáig - a Magyar Közigazgatástudo-mányi Intézetben (Kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem, Buda-pest, IV. Pázmány P.-tér 1.) folyt le s mintegy három és fél hónapig tartott. Nem valószínű, hogy az országban akárcsak ha-sználó jellegű eljárás is történt volna már előzőleg, s így mélt-án tarthat érdeklődésre számot az a mód, aminek segítségével az Intézet teljes betekintést tudott nyújtani egy vármegye szo-ciális és gazdasági viszonyaiba, s az ottani szociális problé-mák feltárása után, e problémák birtokában a rendelkezésre álló anyagi erők felhasználására vonatkozóan olyan megoldást tudott találni, ami a szociális feszültség enyhítésére a legjobban célravezetőnek látszik.

Ezek a munkálatok nagy vonásokban két részre oszthatók: az Intézetben történt előkészítésre és a hozzákapcsolódó terv-készítésre egyrészt, másrészt pedig az Intézetben lefolytatott szociális ténymegállapításnak a helyszínen történt felülvizsgá-lására, s ennek nyomán a szövetkezet működésének helyi megszer-vezésére s e működés megindítására. Az alábbiak során csupán az első részt, az Intézetben végzett előkészítést és tervezést is-meretjük megjegyzevén, hogy ez az előkészítés nem egyéb, mint egy szociális diagnózis felfektetés, ami mint szociális tény-megállapítás - különösen módszer tekintetében - minden bizony-nyal egyedüli a maga nemében.

II. Az Intézet előkészítő és programadó munkáját az első mozzanattól egészen az utolsóig mindig az a tudat vezette, hogy egy meglehetősen tágkörű feladat megoldására - a Komárom megyei szociális feszültség enyhítésére - sokkal kevesebb anya-gi erő áll rendelkezésre, mint amivel ilyen kérdést meg lehetne oldani. Éppen ezért ezeknek az anyagiaknak a felhasználása, felosztása, egyedekhez való eljuttatása rendkívüli céltudatos előkészítést igényel, ha azt kívánjuk, hogy a célnak megfelelő-en Komárom megye szociális feszültsége az odaajuttatás következ-ményeképpen tényleg enyhüljön. Ebben az esetben a megye mintegy

*) In: A szociális vármegye. A Komárom vármegyei Közjóléti és Gazdasági Szövetkezet működése. Bev.: Magyar Zoltán, Bp. 1941. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet Kiadványai, 33. 3. § 24-41. old.